

СУН ДЗЪ

ИЗКУСТВОТО НА ВОЙНАТА

Превод от английски: Христо Шемтов, 2003

chitanka.info

1

ИЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНОВЕ

Сун-Дзъ каза:

Изкуството на войната е от жизнена важност за държавата.

То е въпрос на живот и смърт, път към сигурност или към разруха. От това следва, че то е предмет за изучаване, който в никакъв случай не бива да се пренебрегва.

Изкуството на войната е в зависимост от пет постоянно действащи сили, които трябва да се вземат под внимание при оценките за условията на бойното поле.

Те са:

- Моралният закон
- Небето
- Земята
- Пълководецът
- Редът и дисциплината.

Моралният закон кара народа да бъде всецяло предан на своя владетел и да го следва, независимо от риска за живота и без страх от опасността.

Небето е израз на нощта и деня, студа и жегата, времето и сезоните.

Земята включва разстоянията — близки и далечни, заплахите и сигурността, откритите пространства и тесните проходи; вероятностите за живот и смърт.

Пълководецът олицетворява добродетелите на мъдростта, искреността, великодушието, мъжеството и точността.

Под ред и дисциплина следва да се разбира устройството на войската в подходящи подразделения, подреждането на командирите по сан, поддържането на пътища, по които обозите да достигат до армията и контролът върху военните разходи.

С тези пет условия следва да се съобразява всеки военачалник. Който ги познава, ще бъде победител. Който не ги познава, ще претърпи поражение.

Ето защо при разискванията относно условията за две враждуващи страни, прибегвайте до следните съпоставки:

- Кой от двамата владетели въплъщава Моралния закон?
- Кой от двамата пълководци е по-способен?
- Чии са предимствата, произтичащи от Небето и Земята?
- При коя от страните дисциплината се прилага по-строго?
- Коя е по-могъщата войска?
- Къде командирите и войниците са по-подготвени?
- При коя армия е налице повече неотклонност в присъждането на награди и в налагането на наказания?

Въз основа на тези седем показателя аз мога да предвидя победата или загубата.

Военачалникът, който се вслушва в съветите ми и се ръководи от тях в действията си, ще победи — нека на такъв бъде поверено командването. Военачалникът, който не се вслушва в съветите ми и не се ръководи от тях в действията си, ще претърпи поражение. Нека от такъв бъде отнето командването.

Докато се стремите към ползата от моите съвети, не пропускайте също тъй да извлечете изгода от всички благоприятни обстоятелства извън рамките на обичайното.

Според това дали обстоятелствата са благоприятни, плановете следва да се преразглеждат.

Цялото военно дело се основава на заблудата.

Следователно, когато можеш да нападнеш, трябва да изглежда, че не можеш. Когато се впускаш в начинание, трябва да изглеждаш бездействен. Когато си близо, трябва да внушиш на врага, че си далеч. А когато си далеч — да му внушиш, че си близо.

Подхвърли стръв, за да примамииш врага. Създай привидност за безредие и тогава му нанеси съкрушителен удар.

Ако той се е подсигурил във всяко отношение, бъди подготвен да го посрещнеш. Ако те превъзхожда по сила, избегни го.

Ако противникът ти е с буен нрав, опитвай се да го раздразниш. Преструвай се на слаб, така че той да стане надменен.

Ако не се изтощава, не му давай възможност да си поеме дъх. Ако силите му са единни, разцепи ги.

Нападай го, където е неподготвен. Явявай се, където не те очаква.

Военните способности, които носят победа, не бива да бъдат разкривани предварително.

Пълководецът, който печели битка, преценява много неща още в храма, преди битката. Пълководецът, който губи битка, преценява малко неща предварително. И така, многото преценки водят до победа, а малкото — до поражение. А колко по-страшно е, ако не се правят никакви преценки! Съобразявайки се с това, аз съм в състояние да предвидя кой би могъл да спечели и кой по-скоро ще загуби.

2

ВОДЕНЕ НА ВОЙНА

Сун-Дзъ каза:

Когато в бойните действия са включени хиляда маневрени колесници и още толкова тежки, сто хиляди войници с брони, а също и достатъчно припаси, та да стигнат за преход от хиляда ли, разходите на фронта и в тила, включително за прием и угощения на пратеници, за дребни принадлежности като клей и бои, а също и за колесници и доспехи ще възлизат общо на хиляда жълтици дневно. Толкова струва поддържането на стохилядна войска.

Когато започнат истинските сражения и победата изглежда далечна, оръжията на войниците ще се изтъпят, а пламът ще се превърне в униние. Ако обсаждаш град, ще изхабиш силите си.

Също тъй, ако войната се проточи, ресурсите на Държавата не ще бъдат достатъчни, за да устоят на натиска.

Ето защо, когато оръжията са изтъпени, пламът — угаснал, силите — изчерпани и хазната — опразнена, други вождове ще се появят ненадейно, за да се възползват от безизходното ти положение. И тогава никой човек, колкото и да е мъдър, не ще може да предотврати последствията, които неминуемо ще настъпят.

И макар да сме чували за глупава привързаност в бойните действия, военното умение никога не се е свързвало с продължителни забавяния.

Няма случай, в който някоя страна да е извлякла полза от дълга война.

Само онзи, който е изцяло запознат с ужасите на войната, може да схване в пълнота как тя да се води, та да произтече от нея полза.

Способният военачалник не свиква допълнителен набор, нито прибягва до втори обоз.

Вземай снаряжения от страната си, но зоб и храна — от врага. Така армията ще разполага с достатъчно продоволствия, за да задоволява нуждите си.

Ако е оскъдна държавната хазна, става тѣй, че войската трябва да се поддържа отдалеч, чрез военни налози. А поддържането на войска отдалеч, чрез налози, води до обедняването на народа.

От друга страна, в близост до военни лагери цените се вдигат и това поскъпване допълнително стопява имуществото на народа.

Когато имуществото се стопи, селячеството изпада в бедствено положение.

Поради загубата на имущество и изчерпването на силите домакинствата в родината осиромашават, а седем десети от доходите им се разпиляват; същевременно държавните разходи, свързани с възстановяването на потрошени колесници и негодни коне, нагръдни брони, шлемове, лъкове и стрели, копия и щитове, предпазни мрежи, впрегатни волове и тежки каруци ще съставляват шест десети от общите постъпления.

Ето защо мъдрият военачалник смята за важно снабдяването с продоволствия от неприятеля. Един товар вражески припаси се равнява на двацет доставени от родината; една крина зоб — на двацет собствени.

За да убиват врага, у нашите мъже трябва да бъде разбуден гняв. Заради ползите от поражението на врага, на тях им се полагат награди.

Следователно, когато при сражение с колесници бъдат завзети повече от десет, тези, които са пленили първата, следва да бъдат наградени. Знамената се поставят на мястото на вражеските, а

колесниците се зачисляват и използват заедно със собствените. На военнопленниците се полагат добро отношение и грижи.

Така, чрез победения враг, укрепваш собствената си мощ.

Ето защо смисълът на една война трябва да бъде победата, а не продължителните военни действия.

И нека се знае, че пълководецът е повелител на съдбата на народа; той е човекът, от когото зависи дали нацията ще живее в мир или ще е изложена на опасност.

3

НАПАДЕНИЕ ЧРЕЗ ХИТРОСТ

Сун-Дзъ каза:

В приложението на военното изкуство най-голямото постижение е да се завземе вражеската страна в нейната цялост и непокътнатост. Раздробяването и разрушението е недотам добро. За предпочитане е да плениш противниковата армия, отколкото да я унищожиш. Да заловиш живи бойците от цял полк, цяла рота или цял отряд, вместо да ги избиеш.

Ето защо да водиш битки и неизменно да печелиш победи не е върховното превъзходство. Върховното превъзходство е да покориш врага, без да се сражаваш.

Затова най-висшето постижение в пълководството е да осуетиш плановете на врага. На второ място е да нарушиш връзките между вражеските сили. Следващото поред е да нападнеш неприятелската армия на бойното поле. А най-слабата политика е да обсаждаш укрепени градове.

Правилото е да не се обсаждат укрепени градове, ако това може да се избегне. Подготовката на отбранителни пунктове, подвижни стълби, мрежи и други съоръжения ще отнеме цели три месеца. А за изграждането на насипи покрай стените ще са нужни още три.

Пълководецът, който е неспособен да овладее яростта си, ще нареди на хората си да се хвърлят в атака и да пълзят по стените като множество мравки. Накрая една трета от тях ще погинат, без крепостта да бъде превзета. Такива са пагубните последици от обсадата.

Ето защо способният водач покорява вражеските войски без сражение, превзема градовете, без да ги обсажда. Той завладява страната, без да води продължителни бойни действия.

При непокътнати сили той ще придобие господство в държавата. И без да изгуби ни един човек, триумфът му ще бъде пълен. Това се постига чрез способа на нападение чрез хитрост.

Правилото при този способ е следното: ако по сили превъзхождаш десетократно врага — обкръжи го; ако го превъзхождаш петкратно — нападни го; ако го превъзхождаш само двукратно — раздели армията си на две.

Ако силите са равни — предложи му битка. Ако войската ти е донейде по-малочислена — избегни я. Ако си неравностоен всячески — премини в отстъпление.

При все че упорита битка може да води и малобройна войска, накрая тя ще бъде покорена от по-голямата.

И така, пълководецът е крепостната стена на Държавата. Ако крепостната стена е изрядна, Държавата ще е силна. Ако в крепостната стена има пролуки, Държавата ще е слаба.

Има три начина за един владетел да навреди на войската си:

— Като ѝ нареди да настъпва или да се изтегля, бидейки в неведение, че поради една или друга причина това не е възможно. Тогава той, така да се каже, я препъва.

— Като се опита да ръководи войската така, както управлява държавната администрация, бидейки в неведение относно вътрешните условия и порядки. Това поражда смут в съзнанието на бойците.

— Като се намесва в дейността на командирите, бидейки в неведение относно военния принцип за гъвкавост и приспособяване към обстоятелствата. Това разколебава бойците.

А когато войската изпадне в смут и неувереност, владетелите на съседни държави със сигурност ще се възползват и ще предизвикат

беди. Така се поражда безредност в армията и победата се отдалечава.

И тъй, можем да заключим, че за победа е необходимо наличието на пет предпоставки:

— Ще победи този, който знае кога да се сражава и кога — не.

— Ще победи този, който знае как да ръководи и по-силна, и по-слаба войска от противниковата.

— Ще победи този, чиито бойци са сплотени от един и същи плам.

— Ще победи този, който е добре подготвен и изчака да издебне врага неподготвен.

— Ще победи този, който притежава военни умения и комуто владетелят не се меси в работата.

Ето защо е казано: Ако познаваш врага и познаваш себе си, не бива да се боиш какъв ще е изходът и от сто битки. Ако познаваш себе си, но не и врага, за всяка извоювана победа ще претърпяваш по едно поражение. А ако не познаваш нито врага, нито себе си, ще губиш всяка битка.

4

РАЗПОЛОЖЕНИЕ НА СИЛИТЕ

Сун-Дзъ каза:

Някогашните велики пълководци отпърво са се застраховали от възможността за поражение, а сетне са изчаквали сгода да сразят врага.

Предпазването от поражение е в наши ръце. Ала сгодата да сразим врага ни предоставя самият той.

И така, добрият пълководец е в състояние да избегне поражението, но не може да бъде сигурен, че ще разгроми врага.

Ето защо се казва, че дори и да знаеш как да надделееш, може и да не го постигнеш.

Предпазването от поражение зависи от отбраната. Разгромът на врага — от настъплението.

Отбранителното положение означава недостатъчна сила. Настъплението — свръхсила.

Пълководецът, изкусен в отбраната, намира най-потайни скривалища на земята. Онзи, който е изкусен в нападението, връхлита сякаш от небето. Усвоиш ли тези две умения, ще си способен от една страна да се защитиш, а от друга — да отвоюваш пълна победа.

Да предвидиш победа, която е във всеобщото полезрение, не е върховно превъзходство.

Нито е върховно превъзходство да се сражаваш и да победиш, та цялата империя да те приветства.

Да откъснеш есенен стрък не е проява на голяма сила. Да виждаш слънцето и луната не е признак за остър взор. Да чуеш трясъка на гръмотевицата не е свидетелство за добър слух.

Древните са наричали умен пълководец онзи, който не само побеждава, но и го постига с лекота.

В противен случай победите не му носят нито име на мъдрец, нито слава на храбър воин.

Той печели битките, понеже не допуска грешки. Недопускането на грешки именно прави победата сигурна. Защото това означава да се разгроми враг, който вече е сразен.

Ето защо вещият пълководец се поставя в положение, при което поражението е невъзможно, и не пропуска мига, когато може да разгроми врага.

Оттук следва, че успешният пълководец търси да влезе в бой, след като победата вече е извоювана; а онзи, който е обречен на поражение, първо влиза в бой, а сетне търси победа.

Добрият командир винаги се придържа към Моралния закон и бди за дисциплината и реда. Така той е в състояние да владее успеха.

От методическа гледна точка във военното дело са налице следните показатели:

- измерения
- количества
- изчисления
- съпоставки
- победа

Измеренията произтичат от Земята; количествата — от измеренията; изчисленията — от количествата; съпоставките — от изчисленията; и победата — от съпоставките.

Победната армия е спрямо разгромената като воденичен камък в едното блюдо на везните спрямо зрънце ориз в другото.

Устремът на завоевателната армия е като отприщени води, сгромолясващи се в дълбока две хиляди стъпки бездна.

5 МОЩ

Сун-Дзъ каза:

Властта над голяма войска е на същия принцип като властта над неколцина души: тя е само въпрос на разделяне на части.

В сражение командването на голяма войска съвсем не се различава от командването на малобройна: то е само въпрос на установяване на взаимовръзка чрез знаци и сигнали.

Сигурността, че цялата ти войска може да устои на масирана вражеска атака и да остане невредима, е следствие от военни ходове — преки и косвени.

Нека ударът на войската ти бъде като на воденичен камък, хвърлен към яйце — това е умение да се борави чрез слабостта и силата.

Във всяко сражение преките действия се използват при влизане в битка, а косвените ще са нужни, за да се отвоюва победа.

Успешно прилаганата косвена тактика е неизчерпаема като Земята и Небето, безкрайна като потоците и реките; тя наподобява слънцето и луната, които залязват, за да изгреят отново, и четирите сезона, които отминават, за да се завърнат пак.

Не съществуват повече от пет звука. При все това съчетанията им дават живот на повече мелодии, отколкото някога могат да бъдат чути.

Не съществуват повече от пет основни цвята — син, жълт, червен, бял и черен. При все това съчетанията им създават повече багри, отколкото някога могат да бъдат видени.

Не съществуват повече от пет основни вкуса — кисел, лютив, солен, сладък и горчив. При все това съчетанията им пораждават повече вкусови усещания, отколкото някога могат да бъдат изпитани.

В битка няма повече от два начина на нападение — пряк и косвен. При все това съчетанията им водят до безкрайни вериги от ловки ходове.

Преките и косвените способности се редуват. То е като при движение в кръг — никога не идва край. Кой е способен да изчерпи възможностите на техните съчетания?

Настъплението на войниците е като стремителните талази на буен поток, които преобръщат камъните по пътя си.

Успешното решение е в своевременното действие — тъй както сокол връхлита ненадейно, което му позволява да порази и унищожи жертвата си.

И тъй, добрият пълководец е страшен в нападение и бърз във вземането на решения.

Мощта може да се оприличи с опънат докрай арбалет, а решението — с пускането на стрелата.

Всред възбудата и глъчката при една битка може да ни се струва, че цари безредие, но всъщност да няма никакво безредие; всред привидната суматоха и хаос бойният ти строй може да е лишен от глава или опашка, но пак да е устойчив срещу поражение.

Привидното безредие изисква безукорна дисциплина. Привидният страх изисква смелост. Привидната немощ изисква сила.

Да прикриеш реда зад булото на безредието е само въпрос на устройство. Да придадеш на смелостта вид на боязън предполага наличие на голяма неосвободена енергия. Спотайването на силата зад маската на немощта следва да произтича от тактически съображения.

Така пълководецът, вещ в умението да подтиква врага към постоянно движение, възприема мним външен образ, според който ще действа врагът. Той жертва нещо, за да го изкуши.

Подхвърляйки стръв, той държи врага в движение, а сетне го издебва от засада с елитна бойна част.

Изкусният пълководец се грижи за цялостната мощ, без да изисква прекомерно много от отделния войник. Оттук и възможността да подбира подходящи хора за всяка цел и да оползотворява общата мощ.

Когато оползотворява общата мощ, неговите бойци стават подобни на търкалящи се камъни и дънери. Защото в природата на камъните и дънерите е да стоят неподвижни на равно и да се движат по наклон; когато са ръбести, са изправени, но ако са обли — летят надолу.

Така мощта, разгърнатата от добрите бойци, е като мощта на объл камък, който устремно лети по стръмния склон на планина, висока хиляда стъпки. Толкова по въпроса за мощта.

6

СЛАБИ МЕСТА И СИЛНИ СТРАНИ

Сун-Дзъ каза:

Който първи заеме позиция на бойното поле и очаква врага, ще е отпочинал за битката. Който се яви по-късно, ще трябва да бърза и ще бъде изтощен.

Ето защо изкусният пълководец налага волята си над врага, без да позволява той да му наложи своята.

Подмамвайки го с някакви преимущества, можеш да го подтикнеш да се приближи драговошно; а причинявайки му вреди, можеш да го възпреш да се приближи.

Ако врагът е в леко положение, бъди способен да го тормозиш с постоянни нападения. Ако е добре запасен с храна, бъди способен да го доведеш до глад. Ако се е разположил на лагер, бъди способен да го изтласкаш оттам насила.

Появявай се на места, където у врага ще предизвикаш припряност да се отбранява. Настъпвай изневиделица там, където не те очакват.

Една войска може да измине без умора огромни разстояния, ако върви през местности, където го няма врага.

Можеш да бъдеш сигурен, че набезите ти ще се увенчат с успех, само ако нападаш незащитени позиции. Можеш да бъдеш сигурен в надеждността на отбраната си, само ако държиш позиции, които няма как да бъдат атакувани.

Следователно умел в нападението е онзи пълководец, чийто противник не знае какво да защитава. И е умел в отбраната онзи, чийто противник не знае какво да атакува.

О, велико изкуство на лукавството и тайнствеността! Ти ни учиш как да бъдем невидими и безшумни — и така ставаме способни да държим в ръце съдбата на врага.

Можеш да напредваш без никаква съпротива, ако се насочваш към слабите позиции на врага. Можеш да се оттегляш без опасност от контранападения, ако се придвижваш по-бързо от врага.

Ако желаеш да влезеш в битка, можеш да въвлечеш врага насила, дори да е защитен от висок крепостен вал и дълбок ров. Трябва само да нападнеш такава позиция, която той неминуемо ще бъде принуден да оголи.

Ако не желаеш да влизаш в битка, можеш да попречиш на врага да те въвлече в такава, дори той да е способен да достигне безпрепятствено до лагера си. Трябва само да подхвърлиш на пътя му нещо чудато и невнятно.

Като разкриваш вражеските позиции, а твоите остават невидими за него, запази силите си сплотени, докато неговите трябва да бъдат разделени.

Трябва да постигнеш спойка на силите си, а вражеските да бъдат раздробени. Тогава ще имаш цялост срещу отделни части от цяло, което ще рече, че ще си многочислен срещу малочислени врагове.

Така ще бъдеш способен да нападнеш по-слаба войска с по-силна, а противниците ти ще се окажат в бедствено положение.

Предвиденото място за сражение следва да се пази в тайна, защото тогава врагът ще трябва да се подготвя за отбиване на нападение в няколко различни позиции. Така силите му ще се

разпилеят и бойците в точката на удара ще са сравнително малобройни.

Защото подсили ли врагът фронта, ще отслаби тила си; а подсили ли тила, ще отслаби фронта; подсили ли левия фланг, ще отслаби десния; подсили ли десния, ще отслаби левия. А ако изпрати подкрепления навсякъде, навсякъде ще е слаб.

Числената слабост се дължи на необходимостта от подготовка за отбиване на възможни атаки. Численото превъзходство — на това, че заставяш врага да предприеме против теб тази подготовка.

Като знаеш мястото и времето на предстоящата битка, можеш отрано да съсредоточиш силите си.

Но ако не са ти известни нито мястото, нито времето, левият фланг ще е безсилен да подпомогне десния, а десният — безсилен да подпомогне левия; авангардът ще е неспособен да облекчи тила, а тилът — да подкрепи авангарда. А какво остава, ако най-отдалечените части от армията ти са на разстояние сто ли, а най-близките — дори само на няколко!

Макар по мои изчисления войската на Юе да е по-многобройна от твоята, това не ще е предимство, що се отнася до победата. Ето защо аз твърдя, че победата е постижима.

Макар врагът да те превъзхожда по численост, можеш да му попречиш да се сражава. Начинът е да се разгадаят плановете му и да се осуети възможността те успешно да се осъществят.

Проучи го и разбери кога действа и кога бездейства. Застави го да се разкрие, за да разбулиш уязвимите му страни.

Внимателно съпостави противниковата войска със собствената, за да знаеш къде мощта ти е в излишък и къде — недостатъчна.

При тактическото разположение на силите върховното постижение е да ги прикриеш. Бъди неуловим и ще се предпазиш от най-коварните шпиони, от козните на най-умните глави.

Че победата може да се извоюва посредством собствената тактика на врага — това мнозинството не осъзнава.

За всички е видима тактиката, чрез която побеждавам, но нека за никого не бъде видима стратегията, от която е следствие победата.

Не повтаряй тактика, която веднъж ти е донесла победа. Нека способите ти се определят от безкрайното разнообразие на обстоятелствата.

Военната тактика е като водата. Естественият път на водата е не да се задържа нависоко, а скоростно да се стича надолу.

Така е и при войната: трябва да се изплъзваш от това, що е силно, и да се устремяваш към това, що е слабо.

Водата определя посоката си в съответствие с природата на терена, където тече. Пълководецът изковава победата си в зависимост от неприятеля, срещу когото се изправя.

И тъй както водата не приема постоянна форма, така и във военното дело няма постоянни образци.

Който е способен да изменя тактиката си според противника и така да постига победи, заслужава да бъде наречен божествен воин.

Петте елемента (вода, огън, дърво, метал, земя) невинаги присъстват поравно. Четирите годишни времена се редуват. Има дълги и къси дни. Луната намалява и нараства.

7

ПРИДВИЖВАНЕ

Сун-Дзъ каза:

При война пълководецът получава заповеди от владетеля.

След като е сбрал войска и е обединил силите, той трябва да приведе в съответствие различните ѝ части, преди да ги разположи.

Следва тактическото придвижване. От това по-трудно няма. Трудността при тактическото придвижване е, че трябва да превърнеш опосредствания път в пряк и злополучията в предимства.

Така, ако поемеш по дълъг и обиколен път, но сполучиш да отклониш врага от неговия и макар да си тръгнал след него, успееш да пристигнеш пръв — значи владееш умението да подвеждаш чрез хитрост.

Придвижването с войска е благоприятно. Придвижването с недисциплинирано множество е изключително опасно.

Ако поемеш на поход с войска в пълно бойно снаряжение, с цел да имаш надмощие, възможно е да закъснееш. От друга страна, изпращането със специална мисия на бързо придвижваща се колона със същата цел, ще ти наложи да се лишиш от обоза и запасите.

И така, ако наредиш на хората си да свалят броните и с оглед да вземат преднина ги принудиш да извървят сто ли, тоест двойно по-голямо разстояние от обичайното, без да спират ни денем, ни нощем — тогава командирите и на трите ти дивизии ще попаднат в плен на врага.

По-издръжливите ще са начело. Изтощените ще изостанат. Така едва една десета от войската ти ще стигне на местоназначение.

Ако изминеш петдесет ли, за да изпревариш врага, ще изгубиш командира на първата дивизия, а едва половината от войската ще стигне на местоназначение.

Ако със същата цел изминеш трийсет ли, ще пристигнат две трети от войската ти.

Следователно можем да приемем, че армия без обоз е обречена, защото без продоволствия войниците ще гладуват, а без снаряжение не ще бъдат боеспособни и ще погинат.

Не бива да влизаш в съюзи със съседите, без да си наясно с техните замисли и цели.

Не е уместно да поведеш армия в поход, без да си наясно с облика на страната — планини и гори, оврази и пропасти, тресавища и блата.

Не ще можеш да се възползваш от преимуществата на природните условия, ако не прибегнеш до местни водачи.

Във война заблуждавай — и ще успееш.

Съсредоточаването или разделянето на войската следва да зависи от обстоятелствата.

Бъди бърз като вятъра. Бъди непристъпен като гъста гора.

При набезите и грабежите бъди като огън. А когато си в покой, бъди непоклатим като планина.

Нека плановете ти бъдат безпрогледни и непроницаеми като нощ. Когато се впускаш в действие — връхлитай като гръм.

Когато плячкосваш села, разпределяй придобивките между бойците. Когато завладяваш област, раздели я на общински имоти, които да се предоставят в полза на войнството.

Обмисляй и обсъждай, преди да предприемеш ход.

Ще надделее онзи, който е усвоил умението да подвежда. Такова е изкуството на придвижването.

В наръчника за военно ръководство е казано:

„На бойното поле изречените думи не достигат достатъчно далеч. Затова са въведени гонгове и барабани. Също тъй обичайните предмети не се виждат достатъчно ясно. Затова са въведени флагове и сигнали.“

Гонгове, барабани, флагове и сигнали са способи, чрез които слухът и взорът на множеството могат да бъдат привлечени към определена точка.

Така множеството образува единно цяло, което не допуска смелчаците да нападнат самостоятелно, нито страхливците да бягат поотделно. Това е изкуството да направляваш големи човешки маси.

Като способи за въздействие върху очите и ушите на войската използвай при нощни сражения огнени сигнали и барабани, а при дневни — знамена и флагове.

Цяла войска може да падне духом. Един пълководец може да загуби разсъдъка си.

Войникът има най-висок дух сутрин. По пладне започва да унива. А вечер го тегли да се прибере в лагера.

Ето защо мъдрият пълководец избягва войска с висок дух и я напада тогава, когато е мудна и склонна да се оттегли. Това е изкуството да се изучават състоянията на духа.

Дисциплинирано и спокойно дочаквай да възникне сред врага безредие и суматоха — това е изкуството да се запазва самообладание.

Бъди близо до целта, докато врагът е далеч; не се напругай, докато той превива гръб; бъди сит, докато той гладува — това е изкуството да пестиш силите си.

Вздържай се да пресрещаш войска, чиито знамена и обозначения са в строен порядък; въздържай се от нападение на войска, чиито редици са стегнати и уверени — това е изкуството да оценяваш обстоятелствата.

Военно правило е да не напредваш по възвишение срещу врага. Нито да му се противопоставяш, когато той се спуска от възвишение.

Не преследвай враг, който се преструва, че бяга. Не нападай бойци, изпаднали в ярост.

Не захапвай стръвта, подхвърлена от врага. Не закачай войска, която се прибира у дома.

Когато обкръжаваш врага, остави си вратичка. Ако врагът е отчаян, не го притискай твърде силно.

В това се състои изкуството да воюваш.

8

ГЪВКАВА ТАКТИКА

Сун-Дзъ каза:

При война пълководецът получава командването от владетеля, сбира армия и съсредоточава силите.

Не лагерувай на неподходящи места. В земи, където се пресичат главни пътища, обедини силите си със съюзнически. Не оставай задълго в опасни и уединени области. Когато си обкръжен, бъди хитър. Когато си отчаян, сражавай се.

Има пътища, които не бива да се следват; войски, които не бива да се нападат; градове, които не бива да се обсаждат; позиции, които не бива да се оспорват; заповеди на владетеля, които не бива да се изпълняват.

Пълководецът, който изцяло разбира предимствата на гъвката тактика, умее да направлява бойците си.

Пълководецът, който не ги разбира, може да е сведущ относно местността, и пак да не успее благополучно да приложи познанията си на дело.

Така чиракът във военното дело, невежа в изкуството на войната, дори и да е наясно с Петте предимства, не ще извлече най-доброто от своите хора.

И тъй, мъдрият пълководец се съобразява при оценките си и със силата, и със слабостите.

Ако така очакванията ти за благоприятен развой станат по-умерени, ще си в състояние да постигнеш същността на целта си.

От друга страна, ако при голяма трудност си неизменно готов да се възползваш от всяка възможност, ще успееш да избегнеш бедата.

Обезвреждай вражеските водачи, като им нанасяш щети и им създаваш спънки. Те трябва постоянно да са заети. Подхвърляй им изкусителни примамки и ги карай непрестанно да се втурват от едно място към друго.

Искусството на войната учи да се осланяме не на възможността врагът да не се яви, а на собствената си готовност да го посрещнем; не на вероятността да не ни нападне, а на обстоятелството, че сме направили позициите си непревземаеми.

Пет опасни слабости могат да повлияят на пълководеца:

— Безразсъдството, което води до гибел.

— Малодушието, което води до попадане в плен.

— Гневливостта, която може да бъде подклаждана чрез оскърбления.

— Болезненото честолюбие, поради което той премного се бои да не се посрами.

— Прекомерна загриженост за бойците, поради която той изпада в смут.

Това са петте най-тежки греха за пълководеца, а при война те са пагубни.

Ако една армия е победена, а пълководецът ѝ — убит, то първопричините следва да се търсят сред тези пет греха. Нека върху тях се размишлява.

9

НАСТЪПЛЕНИЕ

Сун-Дзъ каза:

Стигаме до лагеруването на войската и наблюдението на врага.

Преодолявай планините бързо и се настанявай в близост до долини. Когато строиш бивак, избирай високи, слънчеви места. Не изкачвай стръмнини, за да влезеш в бой. Толкова за воюването в планински области.

Щом прекосиш река, отдалечи се от нея.

Когато настъпващият враг прекосява река, не бързай да го нападаш посред нея. По-добре остави половината войска да премине и тогава нанеси удар.

Ако си нетърпелив да влезеш в бой, не пресрещай врага близо до река, която той трябва да прекосява.

Закотви лодките си нагоре по течението, с лице към слънцето. Не се движи срещу течението, за да влезеш в схватка с врага. Толкова за воюването по реки.

Когато прекосяваш солени крайморски блата, нека единствената ти грижа е да го направиш бързо, без забава.

Ако си принуден да се биеш сред крайморско блато, то нека пред теб има трева и вода, а зад теб — дървета и храсти. Толкова за воюването сред блато.

В сухи и равнинни местности заемай леснодостъпна позиция, но така, че да има възвишения откъм десния ти фланг и откъм тила.

Това са четирите полезни правила в четирите клона на военното познание, които позволиха на Жълтия император да покори четирима отделни владетели.

Всяка войска предпочита височините пред низините и светлите пред тъмните места.

Ако се грижиш за хората си и строиш лагери на устойчив терен, войската ти не ще бъде покосявана от всякакви възможни болести и това ще ти донесе победа.

Стигнеш ли до хълм или речен бряг, заеми огряната от слънцето страна, а склонът да бъде откъм десния ти фланг. Това ще е благотворно за войниците и ще оползотвориш предимствата, които ти дават природните условия.

Ако след поройни дъждове реката, която желаш да прекосиш, е придошла и разпенена, изчакай я да утихне.

Местност с отвесни скали и буйни потоци между тях, с дълбоки дупки, тесни пространства, гъсталаци, тресавища и ледникови пукнатини трябва да се напусне по най-бързия начин и повече да не се доближава.

Докато стоиш далеч от подобни места, трябва да накараш врага да ги доближи. И те да са откъм тила му, когато се възправиш срещу него.

Ако в близост до твоя лагер има хълмиста област, езерца, заобиколени с подгизнала трева, долчинки с тръстики или гъсти шубраци, те следва да бъдат внимателно проучени и проверени. Защото това са места, където могат врагове да те причакват в засада или да се спотайват опасни шпиони.

Когато врагът е в близост и е безшумен, той разчита на естественото преимущество, което тази позиция му носи.

Когато стои надалеч и се опитва да предизвика битка, значи целта му е да напуснеш собствените си позиции.

Ако лагерът му е разположен на леснодостъпно място, значи ти пуска въдица.

Раздвижване между дърветата в гора показва, че врагът напредва. Наличието на препятствия сред гъсти треви означава, че врагът търси да всее смут сред хората ти.

Ако във въздуха внезапно излетят птици, това е знак за засада. Подплашени в гора животни предупреждават за предстоящо внезапно нападение.

Издигащи се в далечината колони от прах са признак за напредващи колесници. Когато прахта се стеле ниско, но нашироко, това предвещава приближаването на пехота. Когато прахта се разклонява в различни посоки, това сочи, че отделни групи са изпратени да събират дърва за огрев. Няколко облака прах, вдигащи се тук-там, свидетелстват, че войската се разполага на лагер.

Смирени думи и усилен приготвления са знак, че врагът ще настъпи. Дръзки приказки и построяване като за атака са знак, че ще се оттегли.

Ако най-отпред излязат леките колесници, а после се разположат фланговете, това е знак, че врагът се строява за атака.

Предложения за мир, непридружени от клетва и договор, свидетелстват за коварство.

Когато кипи дейност и войниците се строяват, значи е дошъл съдбоносният миг.

Когато едни настъпват, а други отстъпват, това е уловка.

Ако войниците се подпират на копията си, са изтощени от недояждане.

Ако проведените за вода започнат веднага да пият, армията се измъчва от жажда.

Ако врагът види изгода в това да загуби надмощие и не положи усилие да го предотврати, значи войниците са уморени.

Ако в някоя точка се съберат птици, значи мястото под нея е свободно. Нощната врява откъм вражеския лагер разкрива нервност.

Ако в лагера има вълнения, авторитетът на пълководеца е нисък. Ако знамената и бойните флагове се местят, значи започват размирици. Ако командирите се гневят, значи войниците са изтощени.

Когато една войска дава на конете си да ядат жито, коли добитъка си за храна, а мъжете не окачат канчетата си над лагерния огън — показвайки с това, че повече не ще се прибират в палатките си, — можеш да бъдеш сигурен, че са решени да се бият до смърт.

Гледката на войници, които си шепнат на малки групички или си говорят унило, свидетелства за недоволство в бойните редици.

Твърде честите награди означават, че врагът е на края на силите си. Твърде многото наказания разкриват бедствено положение.

Ако първоначалното нападение е устремно, а сетне настъпи уплаха от числеността на врага, това показва пълна липса на разум.

Ако пратениците се явяват със сладки думи на уста, това е знак, че врагът иска временно примирие.

Ако вражеските войници застрашително напреднат донякъде, а после с часове останат срещу твоите, без нито да влязат в битка, нито

да се изтеглят, това изисква изключителна бдителност и предпазливост.

Дори войниците ти да не превъзхождат числено врага, те пак са напълно достатъчно. Това означава само, че не може да се предприеме директно нападение. Трябва да съсредоточиш всичките сили, с които разполагаш, за да държиш врага под око и да имаш пълната подкрепа на командирите.

Който не проявява предпазливост и подценява противника, със сигурност ще попадне в плен.

Ако войниците бъдат наказвани, преди да се привържат към теб, те няма да станат покорни. А ако не са покорни, са безполезни. Ако след като са се привързали към теб, наказания не им се налагат, те пак ще бъдат безполезни.

Ето защо отначало към войниците трябва да се отнасяш човечно, но и да ги контролираш чрез желязна дисциплина. Това е сигурният път към победата.

Ако по време на учения войниците неизменно изпълняват заповедите, армията е високо дисциплинирана. Ако ли не, дисциплината е слаба.

Ако пълководецът проявява доверие към хората си, но винаги държи заповедите му да се изпълняват, изгодата ще е взаимна.

10

ТЕРЕН

Сун-Дзъ каза:

Терените биват шест вида, а именно:

- достъпни пространства
- сложни пространства
- пространства за изчакване
- теснини
- стръмнини
- отдалечени от врага

Достъпно е пространството, което може свободно да бъде заето и от двете противникови страни.

При подобни пространства изпревари врага в заемането на високи и осветени от слънцето участъци и внимателно охранявай маршрута на обозите. Тогава ще имаш преимущество в боя.

Сложно е пространството, което може да се напусне, но е трудно да се проникне в него отново.

От подобна позиция можеш да нападнеш внезапно и да победиш врага, ако е неподготвен. Но ако е подготвен за нападението и не успееш да го победиш, а изтеглянето ти на предишните позиции е невъзможно, ще се окажеш в беда.

Пространство за изчакване имаме, когато позицията е такава, че никоя страна не би спечелила, предприемайки първия ход.

При такъв вид терен, дори и врагът да ти пуска съблазнителни въдици, препоръчително е да не настъпваш, а по-скоро да се оттеглиш

назад и така да го подмамиш да напредне той. Тогава, след като част от войската му се е открила, ще нанесеш удара си от по-изгодна позиция.

Що се отнася до теснините, ако можеш, завземи ги пръв. Охранявай ги строго и очаквай идването на врага.

Изпревари ли те друга войска в завземането на теснина, не я нападай, ако проходът е добре охраняван, а само когато защитата е недостатъчна.

Що се отнася до стръмнините, ако имаш преднина пред противника, заеми високите и огрени от слънцето участъци и оттам го очаквай да се появи.

Ако врагът ги е заел преди теб, не го следвай, а се изтегли и се опитай да го примамиш да се отдалечи от тях.

Ако си разположен на голямо разстояние от врага и силите на двете войски са равни, не ще е лесно да го подбудиш към битка, а и ще си в по-неизгодно положение.

Тези шест правила са свързани със Земята. Командирът, заемащ важен пост, е длъжен внимателно да ги изучи.

Освен това войската е изложена на шест гибелни опасности, произтичащи не от природните условия, а от грешки, за които е отговорен пълководецът. Те са:

- Бягство
- Неподчинение
- Деморализация
- Срив
- Безпорядък
- Разгром

При равни други условия, ако един отряд е изпратен срещу друг, десетократно по-многоброен, резултатът е бягство на първия.

Когато обикновените войници са твърде силни, а командирите — твърде слаби, резултатът е неподчинение.

Когато командирите са твърде силни, а обикновените войници — твърде слаби, резултатът е деморализация.

Когато висшите командири са гневни и непокорни, та срещнат ли врага, влизат в бой поради своята ярост, преди главнокомандващият да е в състояние да даде указания дали позицията е подходяща за нападение, резултатът е срив.

Когато пълководецът е безволев и без авторитет, когато заповедите му са мъгляви по съдържание и предназначение, когато на командирите и бойците не са вменени конкретни задължения, а редиците са нестройни и непълни, резултатът е безпорядък.

Когато пълководецът е неспособен да прецени силата на врага и хвърли в сражение малобройна част срещу многочислена или слаба срещу силна, когато пропусне да разположи елитните си бойци на предната линия, най-вероятният резултат е разгром.

Това са шестте начина да си докараш поражение и те следва да бъдат взети под внимание от всеки командир, заемащ важен пост.

Природните условия в страната са най-верният помощник на воина. Но мерило за великия пълководец са способностите за оценка на неприятеля, за ръководство на победна армия, за проникателно предвиждане на трудностите, опасностите и разстоянията.

Който има познания в тези области и ги прилага на дело, ще печели битките. Който нито има познания, нито ги прилага, ще бъде победен.

Ако сигурният изход от битката е победа, трябва да се биеш, дори и ако владетелят ти забранява. Ако е допустимо поражение, не бива да се биеш, дори и ако владетелят ти заповядва.

Ако един пълководец настъпва, без да ламти за слава, и отстъпва, без да се бои от опозоряване, а единствената му мисъл е да защити страната си и да служи вярно на владетеля си, то той е скъпоценност за държавата.

Нека войниците ти бъдат като твои собствени деца — и те ще те последват дори и в най-дълбоки пропасти. Гледай на тях като на свои възлюбени синове — и те ще бъдат до теб дори и в смъртта.

Ако обаче си снизходителен, но нямаш тежест; ако си добросърдечен, но безсилен да постигнеш изпълнение на заповедите си; и най-вече ако си неспособен да обуздаеш безредието, тогава твоите воини могат да се оприличат на разглезени деца — безполезни за каквато и да е дейност.

Ако знаеш, че хората ти са в състояние да нанесат удар, но не си наясно дали врагът е уязвим, значи си изминал само половината път до победата.

Ако знаеш, че врагът е уязвим, но не си наясно дали хората ти са в състояние да нанесат удар, пак си изминал само половината път до победата.

Ако знаеш, че врагът е уязвим, а също и че хората ти са в състояние да нанесат удар, но не си наясно, че поради естеството на терена битката е неосъществима, все още си изминал едва половината път до победата.

И тъй, веднъж влезе ли в бой, по-сетне изкусният боец никога не е объркан. Веднъж установи ли лагера си, сетне никога не търпи загуби.

Ето защо се казва: Ако познаваш и врага, и себе си, победата ти ще е безсъмнена. Ако познаваш Небето и Земята, победата ти ще е пълна.

11

ДЕВЕТТЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Сун-Дзъ каза:

В изкуството на войната се отчитат девет полеви разновидности:

- Разпиляно пространство
- Лесно пространство
- Ключово пространство
- Открито пространство
- Кръстопътно пространство
- Важно пространство
- Трудно пространство
- Оградено пространство
- Безнадеждно пространство

Когато пълководецът е на собствена земя, това е разпиляно пространство.

Когато е навлязъл във вражеска земя, но не твърде навътре — това е лесно пространство.

Територия, която предоставя голямо преимущество на страната, която я владее, е ключово пространство.

Територия, предоставяща свобода на движение за всяка от страните, е открито пространство.

Територия, граничеща с три съседни държави, така че който я завземе първи, може да се ползва от тяхната подкрепа, е кръстопътно пространство.

Когато една войска е проникнала във вътрешността на вражеска държава и е оставила зад гърба си укрепени градове — това е важно пространство.

Планини и гори, стръмни склонове, блата и мочурища и всяка друга тежка за прекосяване територия — това е трудно пространство.

Място, до което се достига през тесни проходи и от което отстъпление е възможно само по лъкатушни пътеки, така че малобройни вражески сили са достатъчни, за да разбият голяма твоя войска част — това е оградено пространство.

Място, на което единственото ти спасение от унищожение е в незабавната битка — това е безнадеждно пространство.

В разпиляно пространство не се бий. В лесно пространство не спирай. В ключово пространство не нападай.

В открито пространство не се опитвай да препречиш хода на врага. В кръстопътно пространство сключвай съюзи със съседните държави.

Във важно пространство си набави продоволствия чрез плячка. В трудно пространство продължавай похода напред.

В оградено пространство прибъгвай до хитрост. В безнадеждно пространство се бий.

Някогашните изкусни пълководци са умеели да се вклинят между фронта и тила на врага, та да не позволят на малките и големите отряди да си помагат, да попречат на добрите войници да спасяват неспособните и да възпрат командирите да прегрупират хората си за ново нападение.

Когато вражеските сили били обединени, успявали да всеят безредие сред тях.

Когато били в изгодно положение, настъпвали. Ако ли не, оставали на позициите си.

Ако някой ме попита как да се справи с огромно вражеско войнство, което е в строен боен ред и се впуска в нападение, бих му отговорил: За начало завладей нещо, което е скъпо на противника ти. Тогава той ще е склонен да се подчини на волята ти.

Бързината е същността на войната: възползвай се от неподготвеността на врага, придвижвай се по непредвидими пътища и нападай незащитени места.

Настъпващата сила трябва да се съобразява със следните правила:

Колкото по-навътре проникваш в дадена страна, толкова по-плотени ще са твоите войници и така бранителите не ще те сразят.

Предприемай набези в плодородни земи, за да запасиш войската си с храна.

Внимателно следи за благополучието на хората си. Не ги претоварвай. Съсредоточавай енергията си и пази силите си. Бъди с войската си в непрестанно движение и изработвай неразгадаеми планове.

Прати бойците си на позиции, от които няма изход, така че те да предпочетат смъртта пред бягството. Пред очите на смъртта няма нищо непостижимо. Командирите и войниците ще се бият до краен предел на силите си.

Когато са отчаяни, бойците губят чувството си за страх. Ако нямат убежище, ще останат на място. Ако са във вражеска страна, фронтът ще е труднопробиваем. Ако не разчитат на помощ, ще се сражават безпощадно.

Така, без да чакат разпоредби, бойците ще са постоянно нащрек; без да чакат подкана, ще изпълнят волята ти; без принуда ще ти бъдат верни; без да отправяш изрични заповеди, ще можеш да се уповаваш на тях.

Издай възбрана да се осланят на поличби и предзнаменования и сложи край на суеверията, водещи до колебливост. Тогава никой не ще се бои от гибел, дори и да настъпи смъртният му час.

Ако войниците ти не са заможни, то не е защото богатството ги отблъсква. Ако живеят кратко, то не е защото бягат от дълголетието.

В деня, когато им заповядаш да влязат в бой, войниците ти може да плачат, сълзите ще квасят дрехите им или ще се стичат по лицата им — ала окажат ли се в безизходица, ще проявят храбростта на Чжу или Гуа.

Способният тактик може да се оприличи на шуайчжан — змията, която обитава планината Чаншан. Ако я удариш по главата, тя ще те нападне с опашката. Ако я удариш по опашката, ще те нападне с главата. А ако я удариш по средата на туловището, ще те нападне и с главата, и с опашката.

Ако някой ме попита може ли да се стори тъй, че войската да противодейства като шуайчжан, ще отговоря: да, може. Дори и хората на У и на Юе да са врагове, ако те в една лодка прекосяват река и ги застигне буря, ще си помогнат взаимно, тъй както лявата ръка помага на дясната.

Ето защо не бива да разчиташ само на запънатите с букаи коне и на вбитите в земята колела на колесниците.

Принципът при ръководството на войска е да установиш праг на смелост, който всички трябва да достигнат.

Как да извлечеш най-доброто и от силата, и от слабостта, е въпрос, свързан с правилното оползотворяване на пространството.

Така изкусният пълководец командва цяла армия, сякаш води за ръката един-единствен човек.

Задача на пълководеца е да пази мълчание, та да постигне тайнственост; да бъде честен и справедлив, та да поддържа реда.

Той трябва да е способен да въвежда своите командири и воини в заблуждение чрез мними сводки и привидности, та да ги държи в неведение.

Като непрестанно променя разпоредбите и плановете си, врагът му не ще знае нищо определено. Като мести лагера си и е в постоянно движение по обиколни пътища, той възпрепятства врага да предугади намеренията му.

В съдбовния миг пълководецът действа като човек, който бута стълбата, по която току-що се е изкачил нависоко. Той отвежда хората си навътре във вражеската територия, преди да им посочи целта.

Той изгаря лодките си и чупи съдовете за хранене. Тъй както овчар води стадото си, той насочва хората си по този или онзи път, без никой от тях да знае накъде е тръгнал.

Да сбере войнството си и да го въвлече в опасност — ето как може да се определи делото на пълководеца.

Различните показатели, съответстващи на деветте полеви разновидности, целесъобразността от нападателна или защитна тактика, същностните закони на човешката природа — ето нещата, които трябва да се изучат най-внимателно.

При напредване във вражеска територия водещият принцип е, че при проникване дълбоко навътре бойците се сплотяват, а при навлизане само на малко разстояние са склонни да се разпиляват.

Когато напускаш родината и повеждаш войската през съседна територия, се оказваш в критично пространство. Когато във всички посоки има пътища, намираш се в кръстопът — но пространство.

Когато проникнеш навътре в страната, си във важно пространство. Когато проникнеш на кратко разстояние — в лесно пространство.

Когато вражеските крепости са зад гърба ти, а пред теб има тесни проходи, това е оградено пространство. Когато не разполагаш с никакво убежище, си в безнадеждно пространство.

И така, в разпиляно пространство ще вдъхновя хората си с единна цел. В лесно пространство ще се погрижа за наличието на тесни връзки между всички части на войската.

В ключово пространство ще ускоря движението на тиловите части.

В открито пространство ще съм бдителен относно отбраната. В кръстопътно пространство ще заздравя отношенията със съюзниците си.

Във важно пространство ще се постарая да осигуря продължително действащ канал за снабдяване с продоволствия. В трудно пространство ще устремя хората си напред.

В оградено пространство ще затворя всички пътища за отстъпление. В безнадеждно пространство ще проглася пред войниците невъзможността да оцелеят.

Защото в природата на войника е да оказва упорита съпротива, когато е обкръжен, да се бори твърдо, когато е в безизходица, и да се подчинява светкавично, когато е в опасност.

Не бива да влизаш в съюзи със съседите, без да си наясно с техните замисли и цели. Не е уместно да поведеш армия в поход, без да си наясно с облика на страната — планини и гори, оврази и пропасти, тресавища и блата. Не ще можеш да се възползваш от преимуществата на природните условия, ако не прибегнеш до местни водачи.

Пренебрегването на който и да е от тези няколко принципа не е от полза за пълководеца.

Когато пълководец нападне могъща държава, умелото му ръководство се състои в това да предотврати съсредоточаването на вражеските сили. Той всява страх у своите противници, а съюзниците им нямат възможност да се обединят срещу него.

Ето защо той не се стреми да се съюзява с други държави, нито да укрепва силите им. Той трябва да преследва собствените си неразгадаеми цели, вдъхвайки ужас у врага. Така ще е способен да превземе градовете и да свали владетеля.

Възнаграждавай хората си без оглед с общоприетите правила, издавай заповеди без оглед с предишни разпоредби — така армията ще те следва като един.

Запознавай войниците си само с непосредствените задачи, без те да са в течение на твоите замисли. Когато изгледите са добри, разкривай им ги. Ала не им казвай нищо, когато положението е мрачно.

Постави войската си в смъртна опасност — и тя ще оцелее. Хвърли я в отчаяни трудности — и накрая тя ще излезе от тях невредима.

Защото именно когато е под заплаха, една войска е способна да нанесе победен удар.

Успехът във войната се постига чрез внимателно нагаждане към целта на врага.

Непрестанно дръж под око вражеския фланг и в дългосрочен план ще успееш да убиеш главнокомандващия.

Това е умението да постигнеш нещо чрез чисто коварство.

Щом завземеш властта, затвори граничните пътеки, премахни официалните указателни знаци и не допускай никакви емисари.

В заседателната зала бъди непреклонен, за да владееш положението.

Ако врагът остави отворена вратичка, нахлуй през нея.

Превари врага, слагайки ръка на нещо, което му е скъпо; изчисли кога той ще пристигне на бойното поле.

Следвай пътя, очертан от правилата и обичая, и се нагаждай към врага дотогава, докато ти стане възможно да се впуснеш в решителна битка.

Нека отпърво поведението ти бъде свенливо като на девица — дотогава, докато врагът се разкрие. Сетне бъди като бързоног заек и за врага ще е късно да ти окаже отпор.

12

НАПАДЕНИЕ С ОГЪН

Сун-Дзъ каза:

Има пет начина за нападение с огън. Първият е да изгориш войниците в лагера им. Вторият е да изгориш запасите им от храна. Третият е да изгориш обоза. Четвъртият е да изгориш оръжията и складовете с боеприпаси. Петият е да изгориш мостовете и да обсипеш с огън пътищата.

За нападение с огън трябва да разполагаш с определени средства. Запалителните средства винаги следва да се държат в готовност.

За нападение с огън има подходящи сезони и подобаващи дни.

Подходящ е сезонът, когато времето е сухо. Подобаваци са дните, при които луната се намира в съзвездията Цедилка, Стена, Крило и Напречник, понеже тогава обикновено вее силен вятър.

При нападение с огън трябва да си готов за пет възможни развоя.

— Ако в лагера на врага избухне пожар, бъди готов мигновено да предприемеш нападение отвън.

— Ако там гори пожар, но вражеските войници запазват спокойствие, не нападай, а изчакай благоприятен момент.

— Когато огнената стихия е в разгара си, атакувай, ако е възможно. Ако не е — не мърдай от мястото си.

— Ако е допустимо да нападнеш с огън отвън, не чакай вътре да избухне пожар, а действай, щом се окаже сгода.

— Когато предизвикваш пожар, бъди откъм страната, от която духа вятърът. Не нападай от подветрената страна.

Вятър, който излиза денем, вее задълго. Ала нощният полъх стихна бързо.

И така, във войската трябва да се познават петте положения, да се следи движението на звездите и да се бди относно подобаващи за пожар дни.

Който използва огън в подкрепа на нападението, действа умно; който използва вода в подкрепа на нападението, действа силом.

Защото чрез вода можеш да отрежеш пътя на врага, но не и да го лишиш от притежанията му.

Горко на онзи, който се опитва да печели битки и да се впуска в нападения, без да е развил чувството си за бързина и предприемчивост. Тогава последствията са загуба на време и застой.

Ето защо е казано: Просветеният владетел чертае дългосрочни планове, а добрият пълководец оплодотворява всички възможности.

Не действай, ако не виждаш изгода. Не повеждай войска, ако няма какво да се спечели. Не се бий, ако положението не е съдбоносно.

Никой владетел не бива да праща войски на бойното поле само за да излее гнева си. Никой пълководец не бива да влиза в битка само заради накърнено честолюбие.

Ако ще е в твоя полза, настъпи. Ако ли не, стой където си.

С времето гневът може да бъде заместен от отрада. Раздразнението може да бъде последвано от доволство.

Ала веднъж разрушено, едно царство може никога повече да се не възроди. Нито може мъртвият някога да бъде съживен.

Ето защо просветеният владетел подхожда мъдро, а добрият пълководец — предвидливо. Така в страната може да се опази мирът, а във войската — целостта.

13

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ШПИОНИ

Сун-Дзъ каза:

Да се сбере стохилядно войнство и да поеме то на дълъг поход е бреме за народа и източване на хазната. Ежедневните разходи могат да достигнат до хиляда жълтици дневно. Ще възникнат сътресения в родината и извън нея, а мъжете ще се свличат от изнемога по пътищата. Седемстотин хиляди домакинства ще бъдат възпрепятствани в труда си.

Противниковите армии могат да се опълчват една срещу друга години наред, стремейки се към победа, която ще се реши в един-единствен ден. Ето защо е висша безчовечност да се остане в неведение относно положението на врага само защото някому се е досвидяло да отпусне стотина жълтици за възнаграждения и поощрения.

Който постъпва така, не е водач на хората, не е от помощ за владетеля си и не е господар на победата.

Онова, благодарение на което мъдрият владетел и добрият пълководец са способни да нанесат удар на врага, да го сразят и да извършат небивали подвизи, е предварителната осведоменост.

Тази осведоменост не може да се постигне чрез допитване до богове и духове, нито да се придобие от предходен опит, нито да се извлече чрез заключения.

Сведения за обстановката при врага могат да ни дадат само други хора.

Ето защо са нужни шпиони. Те се делят на пет вида:

- местни
- вътрешни
- двойни
- обречени
- оцеляващи

Когато действат шпиони от всичките пет вида и никой не знае тайните им способности, се казва, че е постигнато „божествено устройство“. Това е най-ценното богатство за владетеля.

Местните шпиони са от народа на противника.

Вътрешните шпиони са служители на противника.

Двойните шпиони са вражески шпиони, които си заловил и привлякъл на своя страна.

Чрез обречените шпиони заблуждаваш врага с фалшиви данни.

И най-сетне, оцеляващите шпиони носят сведения от лагера на врага.

Ето защо с никого от войската пълководецът не поддържа потесни отношения, отколкото с шпионите. Никой не бива да бъде пощедно възнаграждавай. Няма дейност, при която да е нужна по-голяма потайност.

Не можеш да използваш шпиони, ако не притежаваш природна проникателност.

Не можеш да използваш шпиони, ако не си великодушен и прям.

Ако не си прозорлив и надарен с тънък усет, не можеш да си сигурен във верността на сведенията им.

Действай с усет, с тънък усет! И прибягвай до своите шпиони при всякакъв вид дела.

Ако шпионин се разкрие, преди да е назряло времето, той заслужава да бъде наказан със смърт заедно с онзи, пред когото е разгласил тайната.

Независимо дали целта е да се разгроми войска, да се превземе град или да се убие определена личност, винаги е необходимо да са ти известни кои са командирите, адютантите, телохранителите и стражите. Тази задача възложи на шпионите си.

Вражеските шпиони, които дебнат теб, трябва да бъдат разкрити, съблазнени с подкупи, отведени на подходящо място и удобно настанени. Така ще ги привлечеш за двойни агенти и те ще бъдат на твое разположение.

С помощта на сведенията от двойния агент ще си осигуриш местни и вътрешни шпиони.

Пак неговите сведения ще ти дадат възможността да проваждаш обречени шпиони с мними вести при врага.

И най-сетне благодарение на получени чрез него данни ще можеш в някои случаи да изпращаш във вражеския лагер оцеляващи шпиони.

Целта и смисълът на разузнаването е познание за врага. А това познание може да се извлече само от първа ръка, от двойния агент. Ето защо е особено важно да проявяваш към него щедрост.

В отколешни времена възходът на династията Ин се дължал на И Джъ, който по-рано служил на Шан. А възходът на династията Джоу се дължал на Люй Я, който по-рано служил на Ин.

И тъй, просветеният владетел и мъдрият пълководец, съумяващи да привлекат за целите на шпионажа най-умните люде, ще извършат велики дела. Защото шпионажът е същностен във война — чрез него именно се определя всеки ход.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.